

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2294>

Ramal BAYRAMOV

Istanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul / TÜRKİYE

Citation: Bayramov, R. (2021). İşletmelerin gelişimi açısından KOBİ'lerin incelenmesi: Azerbaycan örneği. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(65), 241-252.

İŞLETMELERİN GELİŞİMİ AÇISINDAN KOBİ'LERİN İNCELENMESİ: AZERBAIJAN ÖRNEĞİ

ÖZET

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik faaliyeti aynı zamanda toplumun sosyal sorunlarının çözülmesine yardımcı olmakta ve küçük işletmelerin yanı sıra bölgesel ekonominin gelişmesi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir, yeni işler yaratmakta, ülkede istihdam ve rekabet ortamı sağlamaktadır. Küçük işletmelerin rolü, ucuz ürünlerin üretilmesi ve gelirin artması ile bitmez. Girişimcilik, ekonomi ve toplumdaki yapısal değişim için bir rehber ve benzersiz bir başlatma mekanizmasıdır. Bu değişiklik, ekonomik büyüme için bir katalizör görevi görür ve toplam çıktının büyümesini etkilemektedir. Çalışmanın temel amacı Azerbaycan Cumhuriyeti'nde küçük ve orta ölçekli işletmelerin piyasa ekonomisinde oluşumunu, mevcut durumunu ve gelişimini istatistiksel olarak incelemek ve değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Cumhuriyeti, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

AN EXAMINATION OF SMES IN TERMS OF DEVELOPMENT OF BUSINESS: THE AZERBAIJAN CASE

ABSTRACT

The economic activity of small and medium-sized enterprises also helps to solve the social problems of society and has a positive effect on the development of the regional economy as well as small businesses, create new jobs, create employment and competitive environment in the country. The role of small businesses does not end with the production of cheap products and an increase in income. Entrepreneurship is a guide and a unique initiation mechanism for structural change in the economy and society. This change acts as a catalyst for economic growth and affects the growth of aggregate output. The main purpose of the study is to statistically analyze and evaluate the formation, current situation and development of small and medium-sized enterprises in the market economy in the Republic of Azerbaijan.

Keywords: Republic of Azerbaijan, Small and Medium Enterprises

1. GİRİŞ

Diğer post-sosyalist ülkeler gibi, Azerbaycan Cumhuriyeti de ekonomik reformlar uygulamış ve modern bir piyasa ekonomisine geçmiştir. Bu bağlamda, ekonomiyi liberalleştirmek, mülkiyeti özelleştirmek, küçük ve orta ölçekli işletmeleri geliştirmek, piyasa altyapısını oluşturmak, rekabeti desteklemek ve geliştirmek, iç ve dış pazarlara uygun üretimi geliştirmek, ekonominin yapısını inşa etmek için çok şey yapılmıştır ve yapılmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde verimli bir ulusal ekonomi yaratmak, ülkedeki girişimcilik sektörünün gelişmesini gerektirmektedir. Büyüme ülke ekonomilerinin önemli amaçlarından birisidir (Uğurlu,2009). Bu sektör, iç piyasaya kaliteli ürün ve hizmet sağlamakta, cumhuriyetin ihracat potansiyelini artırmakta, istihdamı artırmakta, devlet bütçesinin oluşumunda önemli rol oynamakta, ülke ekonomisindeki rekabeti güçlendirerek etkinliğini etkilemektedir.

Pazar ekonomisinin önceliklerinden biri, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesidir. Dünya deneyimi, küçük işletmelerin piyasa ekonomisinde önemli bir rol oynadığını, ekonomik büyüme oranını belirlediğini ve malzeme, mali ve insan kaynaklarının daha verimli bir şekilde tahsis edilmesini sağladığını göstermektedir. Öte yandan, ekonomideki önceliklerden biri iş yaratma ortamıdır ve bu bağlamda küçük işletmelerde yeni işlerin yaratılması büyük işletmelere göre daha ucuzdur.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik faaliyeti aynı zamanda toplumun sosyal sorunlarının çözülmesine yardımcı olmakta ve küçük işletmelerin yanı sıra bölgesel ekonominin gelişmesi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir, yeni işler yaratmakta, ülkede istihdam ve rekabet ortamı sağlamaktadır. Küçük işletmelerin rolü, ucuz ürünlerin üretilmesi ve gelirin artması ile bitmez. Girişimcilik, ekonomi ve toplumdaki yapısal değişim için bir rehber ve benzersiz bir başlatma mekanizmasıdır. Bu değişiklik, ekonomik büyüme için bir katalizör görevi görür ve toplam çıktının büyümesini etkilemektedir.

Çalışmanın temel amacı Azerbaycan Cumhuriyeti'nde küçük ve orta ölçekli işletmelerin piyasa ekonomisinde oluşumunu, mevcut durumunu ve gelişimini istatistiksel olarak incelemek ve değerlendirmektir.

Araştırma veri tabanı şunlardan oluşmaktadır: Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi, önemli bölgelerin devlet istatistik komiteleri, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Gümrük Komitesi tarafından hazırlanan istatistiksel raporlama materyallerinde bulunan veriler; Statistical Yearbook, Monthly Statistical Bulletin gibi BM yayınları; World Socio-Economic Indicators ve World Bank Atlas gibi Dünya Bankası yayınları.

Makale, yerli ve yabancı bilim adamlarının konu ile ilgili temel çalışmalarında açıklanan teori ve metodolojiye dayanmaktadır. Araştırma sürecinde bilimsel bilgi yöntemleri kullanılmıştır. Sistemik, tarihsel, tümdengelim, tümevarım, analiz ve sentez, istatistiksel, analizleri içeren grafiksel ve karşılaştırmalı analizler gerçekleştirildi.

2. AZERBAJYCAN'DA KOBİ TANIMI

Bakanlar Kurulu, 30 Eylül 2020 kararıyla "Mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesiyle ilgili eğitim, bilim, araştırma ve destek projelerinin finansmanına ilişkin kuralları" onayladı. Bu belge, ülkedeki mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi ile ilgili eğitim, bilim, araştırma ve destek projelerinin finansmanı için yarışmalar düzenleme ve yürütme prosedürünün yanı sıra finansmanın uygulanmasını tanımlamaktadır (Aliiev, 2002:89).

Ekonomik reformların seyrine bağlı olarak, işletmeleri belirleme kriterleri birkaç kez gözden geçirilmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet mülkiyetinin 1995-1998 yıllarında özelleştirilmesine ilişkin devlet programında işletmeler, özelleştirme ilkelerine göre çalışan sayısına göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır:

Çizelge 1: Azerbaycan'da KOBİ'lerin Sınıflandırılması

Saha üyeliğine göre işletme türleri	Küçük	Orta	Büyük
Sanayi	50	51-300	300 ve üstü
Ulaşım	15	16-75	75 ve üstü
İnşaat	25	26-150	150 ve üstü
Ticaret	10	11-50	50 ve üstü
Hizmet	10	11-50	50 ve üstü

Kaynak: URL 1

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 17 Ağustos 2002 tarih ve 753 sayılı Kararı ile onaylanan "Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Geliştirilmesine Yönelik Devlet Programı (2002-2005)"nda öngörülen tedbirler çerçevesinde küçük işletmelerin tespitine yönelik kriterler iyileştirilmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun 20 Nisan 2004 tarihli ve 57 sayılı Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Küçük İşletmelerin Belirlenmesine İlişkin Kararına göre, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde küçük işletmelerin ekonomik faaliyet türüne göre belirlenmesine ilişkin kriterler aşağıdaki gibidir (Muradov, 1996:123): Amerika Birleşik Devletleri'nde, küçük firmaların %20'sinin yıllık satışları yaklaşık 500.000 \$ ve %80'inin 100.000 \$ 'dan fazla yıllık satışları yoktur. Küçük işletmeler Amerika'nın gayri safi yurtiçi hasılasının %40'ını ve özel sektörün gayri safi yurtiçi hasılasının yarısını oluşturmaktadır. Küçük firmalarda çalışan sayısı, toplam sağlıklı çalışan sayısının %58'idir.

1980'lerin ortalarında, küçük işletmeler, doğrudan veya dolaylı olarak 100 milyon Amerikan vatandaşının geçimini sağladı. ABD istatistikleri, toptan ticaretteki küçük işletmelerin, ürün satışlarından yıllık geliri 0,5-2 milyon dolar olan firmaları içerdiğini göstermektedir. Perakende sektöründe 2 milyon dolara kadar, inşaatta 7,5-12 milyon dolara, iletişimde 2-3 milyon dolara ve

depoda 500'e kadar çalışana sahip kuruluşlar da küçük işletmelerdir. Çeşitli sektörlerde 250-1500 çalışana olan firmalara küçük işletmeler de dahildir (Manafov, 1997:79).

3. KOBİ'LERİN GELİŞİM SÜRECİ VE KOBİ POLİTİKALARI

Şu anda, Azerbaycan'daki çeşitli devlet kurumları, yetki alanlarındaki KOBİ kuruluşlarına çeşitli hizmetler (danışmanlık, satış ve diğer destek dahil) sağlamaktadır. Ancak uluslararası tecrübeye göre bu tür hizmetlerin KOBİ'lere tek bir merkezden sağlanması, bu hizmetleri daha iyi kullanmalarına ve böylece gelişmelerine olanak sağlamaktadır. KOBİ'ler alanında politika ve düzenleyici faaliyetlerin ayrılmasını sağlamak için merkezi bir KOBİ ajansının kurulması da dahil olmak üzere tüm bunlar da düşünülebilir (Hüseynli, 2003:74).

Azerbaycan'da merkezi bir KOBİ ajansının kurulması dikkate alınacak, ajansın hedefleri ve misyonu ile yol gösterici ilkeler belirlenecektir. İlk aşamada, ajansın ortak bir organı kurulacak ve özel ve kamu sektörlerinden, yerel derneklerden ve yükseköğretim kurumlarından temsilciler, meslektaşlar organına seçilecektir. Ajansın öncelikleri, kısa vadeli ve uzun vadeli hedefleri belirlenecek, faaliyetleri için gerekli finansman mekanizmaları geliştirilecek ve gerekli kaynakların sağlanması dikkate alınacaktır. Hükümet, KOBİ ajansının faaliyetlerini, ajansın meslektaş organının üyeleriyle birlikte izleyecek ve değerlendirecek, yılın başında yıllık hedef planları belirleyecek ve bu hedeflerin uygulanmasını izleyecektir. Hükümet, başarıları, mevcut faaliyetleri ve zorlukları tartışmak ve gelecek yıllar için yeni hedefler belirlemek için KOBİ meslektaş organı ve yönetimi ile yıllık toplantılar yapacaktır (Alirzayev, 2000:74).

KOBİ ajansı, teşvik işlevlerine sahip daimî departmanlardan ve girişimlerin uygulanmasından sorumlu departmanlardan oluşacaktır. Her iki yapı da tek bir kurula rapor verecektir. Ajansın koordinasyon sistemi, destek ağı olarak bakanlıklar, özel sektör, dernekler ve eğitim kurumlarından oluşacaktır (Hüseynli, 2003:234).

4. AZERBAJYAN'DAKİ KOBİ'LERİN DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLERİNİN DEVLET DÜZENLEME SİSTEMİ

Azerbaycan, sürekli reformları olan ve değişen ekonomik ortama uygun bir ülke olarak görülüyor. Özellikle, ülkede girişimciliği geliştirmek, iş ortamının kalitesini ve ekonomik koşulları iyileştirmek, ilgili alanda yasal çerçeveyi uyarlamak, ulusal ve yabancı sermaye yatırımlarını, modern teknolojik araçları, yönetim uygulamalarını incelemek ve uygulamak için kaliteli olduğu kadar aynı zamanda rekabetçi mal ve hizmetlerin üretimi de ülke liderliği tarafından tanımlanan ekonomik kalkınma stratejisinin önceliklerinden biridir (Samadzade, 2009:27).

Daha önce de belirttiğimiz gibi Azerbaycan'da son yıllarda temel ekonomik hedef, işletmelerin ekonomik faaliyetini artırarak ulusal ekonominin rekabet gücünü artırmak ve petrol dışı sektörün ve girişimciliğin hızlandırılmış gelişimi ile ülkede sağlanan dinamik kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

Girişimciliğin geliştirilmesi ülkede verimli bir ekonomik ortam yaratmanın yanı sıra, dış ekonomik ilişkilerin organizasyonunda devlet desteğinin sistematik olarak uygulanması önemlidir. İthalat-ihracat operasyonlarının uygulanmasında girişimcilere devlet desteği, operasyonların etkinliğini artırır, önemli başarılar için koşullar yaratır. Girişimcilerin dış ekonomik ilişkilerinin gelişimi, devletin girişimcilik düzenleme sisteminin iyileştirilmesine bağlıdır. Son yıllarda bu yönde önemli çalışmalar yapıldı. Girişimcilerin haklarını korumak için çalışma mekanizmaları oluşturulmuş ve bunların uygulanması sonucunda müdahale vakalarının sayısı önemli ölçüde azalmıştır. Girişimciliğin bilgi ve danışmanlık desteğinin güçlendirilmesi ve iş ilişkilerinin geliştirilmesi için düzenli önlemler alınmaktadır (Ahmadov, 2009:400).

Azerbaycan'da son zamanlarda uygulanan kapsamlı ekonomik reformlar çerçevesinde, işletmelerin ihracat potansiyelini gerçekleştirmek ve olası fırsatları gerçekleştirmek için çok önemli çalışmalar yapılıyor. Azerbaycan'da dünyada ilk kez tek bir çevrimiçi ihracat uygulamasının başlatılması, uygulanan reformların bir göstergesidir. Ticari kuruluş temsilcilerinin, online olarak tek bir ihracat başvurusunu doldurarak, malları daha kolay ihraç etme imkanına sahip oldukları unutulmamalıdır. Tek İhracat Uygulaması, ticari kuruluş temsilcilerinin ihraç edilen mallar için gerekli tüm belgeleri tek bir pencerede çevrimiçi olarak almasını sağlar. Dünyada ilk defa böyle bir adım Azerbaycan'da sunulmakta ve ilgili hizmet Digital Trade Hub ve Azexport portalı üzerinden verilmektedir (Alasgarov, 2015:230).

İşletme temsilcileri, tek ihracat uygulamasını online olarak doldurarak mallarını daha kolay ihraç edebilecek, ihracat işlemleri için harcanan zamanı azaltabilecek ve harcanan para miktarını en aza indirebilecektir.

Reform politikasının uygulanması sırasında, Azerbaycan'daki ticari kuruluşların temsilcilerinin ihracat faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için verimli bir ekonomik ortamın oluşumuna çok sayıda teşvik mekanizması eşlik etti. Alınan önlemler arasında internet portalı Azexport.az, Dijital Ticaret Merkezi ve Tek Noktadan İhracat Destek Merkezi'nin oluşturulması ve operasyonların başlatılması yer alıyor.

5. AZERBAIJAN CUMHURİYETİ'NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN MEVCUT DURUMU HAKKINDA İSTATİSTİKSEL ÇALIŞMA

Azerbaycan, KOBİ'lerin ve bir bütün olarak ülke ekonomisinin gelişmesi için güçlü bir potansiyele ve geniş fırsatlara sahiptir. Genel iş ortamını iyileştirmek, finansal kaynaklara erişimi daha karlı ve etkili kılmak, küçük ve orta ölçekli işletmeler için yerel ve yabancı pazarlara erişim sağlamak ve nitelikli ve nitelikli bir işgücü oluşturmak, atılması gereken önemli adımlardır. Bölgede ve dünyada devam eden ekonomik süreçler, KOBİ'ler ile işletmeler arasındaki işbirliğinin derinleşmesine ve devlet desteğinin artmasına bir kez daha vurgu yapıyor. Dolayısıyla, ekonomiyi çeşitlendirmek amacıyla, KOBİ işletmelerinin potansiyelini tam olarak gerçekleştirmek için bu alanda bir takım değişikliklere ihtiyaç vardır. Yasal çerçevenin iyileştirilmesinde bir miktar ilerleme kaydedilmiş olsa da yine de bazı iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle, özel kredi bürosu, gayrimenkul üzerindeki yükümlülüklerin kaydı ve teminatlı işlemlerin düzenlenmesi gibi konularda yasal çerçeve iyileştirilmelidir. Girişimciliğe KOBİ politikası, yenilikçilik, uluslararası standartların daha geniş uygulanması, ihracat pazar araştırması için artan devlet desteği, mali, danışmanlık ve diğer destek mekanizmalarının daha da genişletilmesi, devlet destek araçları için izleme ve değerlendirme mekanizmaları dahil olmak üzere birleşik bir yaklaşım için öncelikler belirlenmelidir. Girişimciliğin geliştirilmesi güçlü bir şekilde desteklenmelidir.

Yeniliği ve uluslararasılaşmaya destekleyici tedbirler uygulanmasına rağmen, bu alandaki faaliyetlerin derinleştirilmesi ve net stratejiler veya koordinasyon mekanizmalarının kurulması gerekmektedir. Şu anda, devlet inovasyon politikası, telekomünikasyon ve bilgi teknolojisi sektöründeki odağı genişletiyor. Buna ek olarak uluslararasılaşmaya yönelik destek tedbirleri, ihracata yönelik finansal hizmetleri genişletmek ve KOBİ'lerin küresel değer zincirinden daha fazla yararlanmasını sağlamak için daha da genişletilmelidir. Azerbaycan'da KOBİ'lerin gelişmesinin oldukça ciddi bir konu olduğu unutulmamalıdır. Bu, makroekonomik politikadan Azerbaycan vatandaşlarının, özellikle girişimcilerin ve ilgili hükümet yetkililerinin yaklaşımına kadar açık ve hedefe yönelik önlemlerin uygulanmasını gerektirir. Bu nedenle, KOBİ'lerin gelişimini destekleyen ve gelişmeleri için uygun koşullar yaratan kurumsal değişikliklerin uygulanması stratejik olarak önemlidir.

Çizelge 2: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin SWOT Analizi

Güçlü yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> • Girişimcilik alanında yasal temelin mevcudiyeti; • Küresel rekabet gücü temelli göstergelerde önemli ilerleme; • Kolayca bir iş kurma fırsatları; • E-devlet kapsamının sürekli genişletilmesi; • Son yıllarda iş ortamını iyileştirmeye yönelik reformlarda ilerleme sağlanması (tek durak noktası, e-devlet, vb.); • dış ticaret kurallarının basitleştirilmesi; • elverişli altyapının mevcudiyeti; • KOBİ'lerin gelişimi için devlet desteği; • Enerji taşıyıcılarının fiyatı komşu ülkelere göre daha ucuzdur. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bu alanda herhangi bir düzeyde kamu-özel ortaklığı ve koordinasyon eksikliği; • Farklı büyüklükteki işletmeler arasında zayıf iletişim; • Mali kaynaklara erişimde zorluklar; • Finans sektöründe sunulan ürün ve hizmetlerin yetersiz gelişimi; • Devlet destek mekanizmalarının girişimcilik üzerindeki etkisini belirlemek için zayıf izleme ve değerlendirme sistemi; • Yüksek nitelikli uzman eksikliği; • özellikle orta yönetim düzeyinde düşük işletme becerileri; • Kamu ve özel sektör ile mesleki eğitim kurumları arasındaki zayıf işbirliği; • Araştırma ve yenilik işletmeleri ile KOBİ kuruluşları arasında zayıf işbirliği; • KOBİ'ler için danışmanlık hizmetlerine tam erişim eksikliği; • Uluslararası ve bölgesel pazarlara erişimde zorluklar.

Fırsatlar

- Finansmana erişimin, özel kredi bürolarının mevcudiyetinin ve gayrimenkulün takas sicilinin artırılması;
- Petrol dışı sektörün geliştirilmesinde KOBİ'lerin potansiyelini kullanma düzeyini artırmak;
- KOBİ'lerin kamu alımlarına ve altyapı projelerine katılımı;
- Çeşitli uluslararası programların kullanımını genişleterek KOBİ'lere ek destek sağlamak;
- KOBİ'lerin danışmanlık hizmetlerini ve gerekli belgeleri tek bir yerden almaları için merkezler kurulması;
- Pazar gereksinimlerini karşılayan artan iş ve mesleki eğitim fırsatları;
- Çeşitli uzmanlık dallarında "hayat boyu öğrenme" ilkesine dayalı eğitim merkezlerinin kurulması;
- üretim alanlarının çeşitlendirilmesi ve ekonominin çeşitlendirilmesi;
- Potansiyel işgücünün mevcudiyeti.

Tehditler

- olası dış ekonomik faktörlerin etkisi (mali kriz, uluslararası piyasalarda azalan talep, vb.);
- Yerel KOBİ'lerin uluslararası pazarlarda zayıf rekabet gücü;
- KOBİ'ler mesleki eğitime yeterince önem vermemektedir;
- tek tek ülkeler tarafından dış pazarlara erişimi kısıtlayan kuralların uygulanması;
- İstihdam sağlamadaki zorluklar;
- Yeni kurulan sanayi parklarında sakinlere sunulan vergi indirimleri, yerleşik olmayan KOBİ'lerin rekabet gücünü düşürüyor.

Kaynak: URL 2

Genel olarak ticari varlıklar, bu kaynaklar pahasına oluşturulur. Devlet, bu fonları analiz ederek girişimcilere yardımın yönünü belirler. Bu çalışmalar sonucunda kendilerine tahsis edilen kredi miktarı, faiz oranları belirlenmektedir. Ek olarak, küçük ve orta ölçekli işletmeler franchising ve leasing yoluyla finanse edilebilir. Finansal kiralama bile girişimciliğin ana finansman kaynaklarından biri olarak düşünülebilir.

Önceki beş yıllık araştırmaya göre, Azerbaycan'da küçük işletmelerin yarattığı katma değer, bu işletmelerdeki çalışan sayısı, aylık nominal ücretlerinin ortalama değeri ve bu yıllarda Azerbaycan'daki küçük işletmeler İşletmelerdeki yatırımların dinamikleri aşağıdaki şekilde değişmiştir. Bu göstergelere dayanarak ülkemizde girişimcilğe sağlanan desteği, yıllar içindeki gelişme dinamiklerini net bir şekilde görmek mümkündür.

Çizelge 3: Küçük İşletmelerin Temel Makroekonomik Göstergeleri

Göstergeler	2018			
	Toplam	Mikro	Küçük	Orta
Katma değer *, milyon Manat	9836,6			
Çalışan sayısı, bin kişi	283,4	35,0	76,1	172,4
Ortalama aylık nominal maaş, Manat	445,3	294,9	373,5	517,1
Sabit sermaye yatırımları, milyon Manat	6953,0	2831,5	1046,7	3074,8
Yüklenen malların maliyeti, yapılan iş, verilen hizmetler, milyon Manat	17401,6	7082,9	2282,0	8036,8

Kaynak: URL 3**Çizelge 4: Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ülke Ekonomisindeki Payı, Yüzde Olarak**

Göstergeler	2018			
	Toplam	Mikro	Küçük	Orta
Katma değer	13,4	6,1	1,7	5,6
<i>Petrol dışı ve gaz sektörü</i>	23,5	10,7	3,0	9,8
İşçilerin sayı	42,9	5,3	11,5	26,1
<i>Petrol dışı ve gaz sektörü</i>	45,0	5,6	12,1	27,3
Sabit sermaye yatırımları	41,8	17,0	6,3	18,5
<i>Petrol dışı ve gaz sektörü</i>	65,2	26,5	9,8	28,8
Yüklenen malların, yapılan işin, sunulan hizmetlerin değeri	20,9	8,5	2,7	9,6
<i>Petrol dışı ve gaz sektörü</i>	37,7	15,4	4,9	17,4

Kaynak: URL 3

Girişimciliğin finansmanında ana rol, devlet tarafından sağlanan mali destek ve düşük faizli krediler tarafından oynanır. Girişimciliği Geliştirme Fonu ülkemizdeki girişimcilere bu tür krediler sağlamaktadır. Bu fon pahasına verilen imtiyazlı krediler belirli yönlere göre sağlanır.

Çizelge 5: 2014-2018 Döneminde İhraç Edilen İndirimli Kredilere İlişkin İstatistik Veriler, Bin Manat Olarak

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ekonomide kredi yatırımları	7.191,3	8 407,5	9.163,4	9.850,3	12.243,7	15.422,9	18.542,6	21.730,4	16.444,6	11.757,8	13.020,3	15.297,2
Kısa dönem	2 295,9	2 360,0	2 567,1	2.951,2	3.508,3	3.335,5	3.931,3	5.297,3	3.478,0	2.101,3	2.695,1	2.918,4
% olarak	31,9	28,1	28,0	30,0	28,7	21,6	21,2	24,4	21,1	17,9	20,7	19,1
Uzun dönem	4.895,4	6 047,5	6 596,3	6.899,1	8.735,4	12.087,4	14.611,3	16.433,1	12.966,6	9.656,5	10.325,2	12.378,8
% göre	68,1	71,9	72,0	70,0	71,3	78,4	78,8	75,6	78,9	82,1	79,3	80,9

Kaynak: URL 3

Bu fonun sağladığı istatistiklere bakarsak, 2014 yılında fonun hizmetler alanında tahsis ettiği fonların kat kat arttığı görülmektedir. Genel olarak hizmet sektöründe bu yıl 16 proje onaylandı. Bu, devletin ilgisinin bir sonucu olarak değerlendirilir. Bu alana tahsis edilen kredi miktarı toplam tutarın yüzde 19,5'i yani 295002,6 Manat'tır. Genel olarak, Azerbaycan'da özellikle bitkisel üretimde tarım sektörüne gösterilen ilgi övgüye değer. Dolayısıyla söz konusu yıla bakarsak, bu alana tahsis edilen yumuşak kredi miktarı diğer alanlara göre (%55,7) oldukça yüksek. Tarım sektöründe 5 binden fazla projenin olması ve ekonominin diğer sektörlerindeki payının yüzde 96 olması, bu ilginin açık bir kanıtıdır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde 2015 yılının "Tarım Yılı" ilan edilmesi ve devletin özel desteği bu alana ilgiyi artırmıştır. Girişimciliği Geliştirme Fonu 2017 yılında hizmet sektörüne ek olarak turizm sektörüne kredi tahsis etti (4.875 AZN) ve bu alanda oluşturulan proje sayısı 8 oldu. Bu yıl önceki yıllardan farklı olarak tarımsal ürünlerin üretimine önem verildi.

2018 yılının ilk yarısı istatistiklerine göre çeşitli sanayi ürünlerinin üretimi için ayrılan fonlar 28.859 manat, tarımsal ürünlerin işlenmesi için 3.020 Manat, üretim için 57.171 Manat, turizm için 2.445 Manat ve hizmetlerin geliştirilmesi (altyapı) için 8.690 Manat olarak gerçekleşti. Tarımsal üretim alanında açılan proje sayısı 557 oldu. 2018 yılının ilk yarısında küçük kredilerle toplam 560 proje fon tarafından finanse edildi.

Genel olarak, Dünya Bankası'nın Azerbaycan'ı da içeren Doing Business 2019'da Azerbaycan'ın sıralaması, girişimcilik alanındaki ilerlemenin bir göstergesi olan gelişmekte olan ve gelişmekte olan ülkeler sıralamasında 190 ülkenin 32 sıra önünde yer alıyor.

6. ÜLKENİN BÖLGELERİNDEKİ KÜÇÜK İŞLETME GELİŞİMİNİN İSTATİSTİKSEL ÇALIŞMASI

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik faaliyeti aynı zamanda toplumun sosyal sorunlarının çözülmesine yardımcı olmakta ve küçük işletmelerin yanı sıra bölgesel ekonominin gelişmesi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir, yeni işler yaratmakta, ülkede istihdam ve rekabet ortamı sağlamaktadır. Küçük işletmelerin rolü, ucuz ürünlerin üretilmesi ve gelirin artması ile bitmez. Girişimcilik, ekonomi ve toplumdaki yapısal değişim için bir rehber ve benzersiz bir başlatma mekanizmasıdır. Bu değişikliklik, ekonomik büyüme için bir katalizör görevi görür ve toplam çıktının büyümesini etkilemektedir.

Bölgelerin sosyo-ekonomik kalkınması için alınan çeşitli tedbirler neticesinde, bölgelerdeki küçük girişimcilerin sayısı ve dinamiklerinde olduğu kadar faaliyetlerini karakterize eden birtakım göstergelerde de olumlu değişimler gözlemlenmiştir.

Çizelge 6: Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki Bölgelere Göre Küçük Ve Orta Ölçekli İşletme Sayısı, Birim, 2008-2018

Bölge	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bakü	74 562	78 603	50 012	47 621	50 029	58 265	70 253	72 014	74 524	75 478	76 865
Abşeron bölgesi	14 279	15 762	11 567	10 945	10 945	12 546	13 824	14 741	15 741	16 745	18 254
Gence-Qazakh	25 950	25 454	16 796	15 983	16 869	20 586	22 114	24 147	25 857	25 987	26 741
Şeki Zaqatala	12 459	11 657	8 253	8 491	9 096	10 717	11 485	12 417	12 985	13 741	14 741
Lenkeran	12 736	12 279	7 916	8 690	8 996	10 193	11 935	10 417	12 412	13 345	15 741
Quba Xachmaz	10 010	9 637	6 660	6 259	6 557	8 081	9 107	9 987	11 475	12 763	12 974
Nahçevan	9 247	8 971	5 253	5 656	5 804	6 146	6 389	6 863	7 256	8 745	9 632

Kaynak: URL 3

Resmi istatistiklere göre, ülkedeki küçük işletmelerin sayısı 2008'e göre 2009'da biraz arttı (mutlak olarak 68 birim), ancak 2010-2011'de bu göstergenin seviyesi keskin bir şekilde düştü ve 2011'den itibaren bölgeler sosyo-ekonomik kalkınma için alınan tedbirler sonucunda bu göstergenin seviyesi tüm ekonomik bölgelerde istikrarlı bir şekilde artmıştır. 2014 yılında Bakü'deki küçük işletme sayısı 2014 yılında %47,5, Abşeron ekonomik bölgesinde %26,3, Gence-Gazakh ekonomik bölgesinde %38,3, Şeki-Zaqatala bölgesinde %35,3, Lenkeran ekonomik bölgesinde %37,3, Kuba-Haçmaz ekonomik

bölgesi %45,5, Aran ekonomik bölgesi %28,5, Yukarı Karabağ ekonomik bölgesi %52, KelbecerLaçın ekonomik bölgesi %88,9, Dağlık Şirvan ekonomik bölgesi %38 ve Nahçıvan ekonomik bölgesi 12, %9 artmıştır.

Çizelge 7: Azerbaycan Cumhuriyeti Bölgelerinde Küçük İşletme Sektöründe Çalışan Personel Sayısı, Kişi

Bölge	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bakü	42 700	53 793	58 177	58 127	56 842	61 710	70 686	76 875	82 693	86 932	93 523
Abşeron bölgesi	5 916	5 598	5 888	5 526	5 970	5 875	6 059	5 964	6 325	7 856	9 852
Gence-Qazakh	10 330	9 746	8 147	5 772	5 261	6 007	6 961	6 612	6 952	8 523	9 354
Şeki Zaqatala	4 047	4 614	4 336	3 421	3 072	3 311	3 662	3 630	3 741	3 852	3 987
Lenkeran	3 359	4 313	4 633	3 001	3 003	3 271	3 484	3 689	3 978	4 102	4 875
Quba Xachmaz	2 073	2 203	2 630	1 801	1 692	2 064	2 317	2 408	2 532	2 741	2 974
Nahçıvan	4 857	3 754	3 455	2 864	2 299	2 009	2 220	2 584	2 874	3 102	3 458

Kaynak: URL 3

Çizelge 7’de de görülebileceği gibi, ülkedeki küçük işletme çalışanlarının sayısı 2007’de 92.108, 2008’de 103.246, 2009’da 105.902, 2010’da 93.205 ve 2011’de 90.182’dir, 2012’de 95.503, 2013’te 108.976 ve 2014’te 115.035 kişidir. Bölgelerdeki küçük işletmelerin coğrafyasına bakarsak, küçük işletmelerde çalışanların en büyük payının Bakü kentine düştüğü görülmektedir. Böylece 2007 yılında ülkedeki küçük işletmelerin %46,3’ü, 2009’da %52,1, 2009’da % 54,9, 2010’da % 62,4, 2011’de % 63,0, 2012’de % 64,6, Bakü şehrinde 2013 yılında % 64,9 ve 2014 yılında % 66,8, geri kalanı diğer ekonomik bölgelere düşmektedir.

7. KOBİLERİN MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLERE OLAN ETKİLERİ

2005 yılından itibaren Azerbaycan ekonomisi artan petrol gelirlerine bağlı olarak genişledi. Bu dönemden sonra, devlet vergi gelirleri ile devlet harcamaları arasındaki fark, önceki yıllara göre önemli ölçüde artmıştır. Netice itibarıyla açık Devlet Petrol Fonu transferleriyle kapatıldı. 2005 yılına kadar bütçe harcamaları ile devlet vergi gelirleri arasında önemli bir fark yoktur. Daha kesin konuşmak gerekirse, 1995-2004 döneminde 10 yıllık bütçe harcamalarını ve vergi gelirlerini kapsayan, sırasıyla 7,9 milyar manat ve 6,3 milyar manattan oluşuyordu. Sonuç olarak 1,6 milyar manat açığı oluştu. Azerbaycan ekonomisi 2005 yılından bu yana mali genişleme yaşadı ve o zamandan beri bütçe harcamaları vergi gelirlerini önemli ölçüde aştı. Dolayısıyla bu iki gösterge arasında bir “boşluk” oluşmuş ve bu “boşluk” Devlet Petrol Fonundan yapılan transferlerle kapatılmıştır. 2005-2019 döneminde devlet harcamaları ve vergi gelirleri 216,8 milyar manat ve buna göre 105,4 milyar manattan oluşmaktadır. Görünüşe göre 111,4 milyar manat açığı var ve bunun %96’sı Devlet Petrol Fonu tarafından karşılanıyor. O dönemde vergi gelirleri ve bütçe giderleri sırasıyla 6 kat ve 12 kat arttı (Lopez-Gonzalez, 2017:77).

Çizelge 8: Devlet Bütçe Gelirleri, Devlet Bütçe Harcamaları, (Milyon Manat)

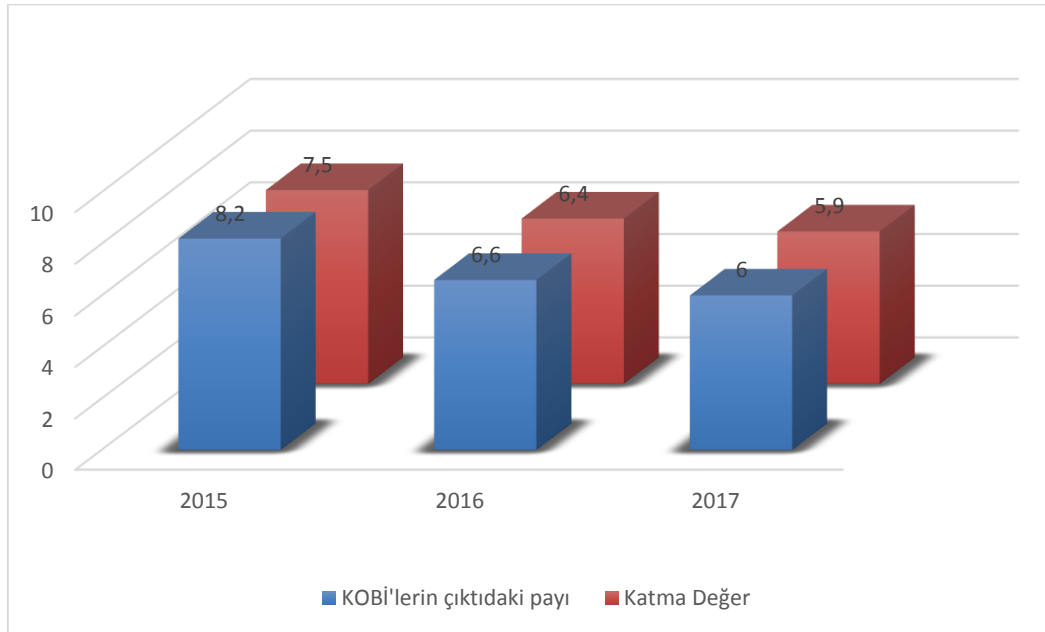
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gelirler, Toplam	10325,9	11403,0	15700,7	17281,5	19496,3	18400,6	17498,0	17505,7	16516,7	22508,9	24398,5
Bireylerin gelir vergisi	581,9	590,2	715,7	813,0	859,7	980,3	982,5	1145,7	1040,3	995,9	952,1
Tüzel kişilerin kâr (gelir) vergisi	1329,2	1429,9	2134,0	2252,0	2374,8	2302,7	2211,1	1983,2	2285,9	2499,7	2546,0
Arazi vergisi	26,2	35,3	35,3	30,6	33,1	35,4	48,7	50,3	50,4	50,6	50,0
Emlak vergisi	66,2	101,8	103,9	105,1	125,1	141,3	148,2	174,7	178,6	182,2	212,6
Katma değer vergisi	2012,8	2082,5	2222,7	2366,9	2710,0	3119,6	3454,7	3623,5	3668,6	4287,6	5185,1
Aksiz vergisi	485,1	514,9	480,2	531,5	593,3	797,3	647,8	625,1	612,6	728,6	854,7
Maden vergisi	121,9	130,1	129,8	125,8	121,5	116,2	116,1	110,3	111,1	137,4	133,8
Dış ekonomik faaliyet üzerindeki vergiler	418,1	291,8	433,1	592,5	675,2	684,7	934,5	861,2	903,0	1143,7	1343,2
Diğer vergiler	86,8	90,3	140,6	157,6	161,5	192,7	247,7	457,0	505,7	561,6	477,5
Diğer girişler	5197,7	6136,2	9305,4	10306,5	11842,1	10030,4	8706,7	8474,7	7160,5	11921,6	12643,4

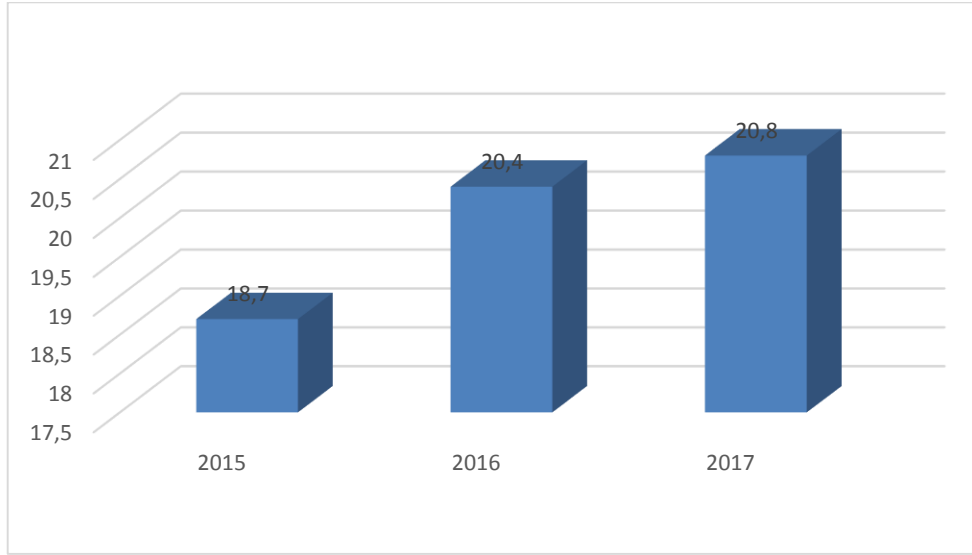
Çizelge 8: Devlet Bütçe Gelirleri, Devlet Bütçe Harcamaları, (Milyon Manat) (*Devamı*)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toplam maliyet	10503,9	11765,9	15397,5	17416,5	19143,5	18709,0	17784,5	17751,3	17594,5	22731,6	24425,9
Ekonomiye	4373,9	4889,9	6803,2	6960,7	8207,5	7598,7	6408,8	4124,0	4394,3	7822,7	7961,5
Eğitim	1147,9	1180,8	1268,5	1453,2	1437,7	1553,9	1605,1	1754,4	1742,7	1966,6	2195,7
Tip	402,4	429,2	493,4	609,4	618,9	665,3	708,2	702,5	704,7	709,9	873,6
Sosyal koruma ve sosyal güvenlik	1054,4	1123,0	1495,4	1769,5	1750,3	1971,2	1857,2	2645,2	2350,2	2150,7	2281,0
Alanında kültür, sanat, bilgi, beden eğitimi ve diğer kategorilerle ilgili olmayan faaliyetler	158,3	168,4	189,9	240,8	274,9	294,0	272,4	687,4	253,3	299,5	335,8
Bilime	83,3	92,8	106,1	116,7	117,0	124,2	113,2	110,2	109,8	117,8	122,3
Yargı, kolluk kuvvetleri ve savcılık	648,9	668,5	710,3	929,2	1049,3	1103,6	1105,7	1117,1	1177,6	1316,4	1505,0
Yasama ve yürütme gücünün korunması, yerel özyönetim organları	289,7	303,0	281,9	342,3	349,3	449,7	430,9	470,1	552,2	627,4	774,5
Diğer	2345,1	2910,3	4048,8	4994,7	5338,6	4948,4	5283,0	6140,4	6309,7	7720,6	8376,5

Kaynak: URL 4

Vergi gelirleri ile bütçe harcamaları arasındaki “uçurum” göz önüne alındığında, KOBİ'lerin gelişimi, ekonominin farklı sektörleri üzerinde teşvik edici adil rekabeti sağlayabilir ve vergi gelirlerinin genişlemesine yol açabilir ve bu da bu “uçurumun” azaltılmasına katkıda bulunabilir. SSC, vergi türlerine göre vergi gelirlerini yayınlasa da KOBİ'lerin bu tür vergi gelirlerine katkısı düzenlenmemektedir. Azerbaycan ekonomisinde KOBİ'lerin istihdam ve GSYİH içindeki ağırlığının düşük olduğu düşünüldüğünde, KOBİ'lerin vergi gelirlerine etkisinin de önemsiz olduğunu varsayılabilir. Halihazırda SSC, 2015, 2016, 2017 yıllarını kapsayan KOBİ'lere ilişkin verileri yayınlamaktadır. Bu nedenle 2018 ve 2019 verileri aşağıdaki grafiklerde gösterilmemektedir.

Şekil: Üretimde ve Katma Değerde KOBİ'lerin Payı [%] **Kaynak:** URL 4

Şekil 2: KOBİ'lerin İstihdamdaki Payı [%] **Kaynak:** URL 4

Görünüşe göre Azerbaycan ekonomisinde KOBİ'lerin üretim ve katma değere katkısı %10'un altındadır. KOBİ'lerin istihdamdaki ağırlığı yaklaşık %21'dir. KOBİ'lerin istihdam içindeki ağırlığında 2017'de hafif bir artış var. Ulusal Ekonomi Stratejik Yol Haritası'na göre 2025 sonuna kadar KOBİ'lerin GSYİH'ye ve istihdama katkısının sırasıyla % 35 ve % 40 olması hedefleniyor. 2025 sonrasında bu göstergelerde KOBİ'lerin payının buna bağlı olarak %60 ve %70'e ulaşması hedeflenmektedir (Ekonomik Reform Analiz ve İletişim Merkez, 2020). KOBİ'lerin gelişimini teşvik etmek amacıyla 28 Aralık 2017 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi uyarınca Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Geliştirme Ajansı (Ajans) kurulmuştur. Ajansın temel amacı sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır (Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Geliştirme Ajansı, 2019).

Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Evleri (KOBİ), devlet kurumları ve özel kuruluşlar tarafından girişimcilere sağlanan olanakların tek pencerede koordinasyonundan sorumlu Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Geliştirme Ajansı bünyesinde kurulmuştur. SMBH'nin amacı, G2B (devletten işletmeye) ve B2B (işletmeden işletmeye) hizmetlerinin zamanında, şeffaflık, sorumluluk ve rahatlık değerlerini yerine getirerek, yeni bir yaklaşım ve modern yenilikler uygulayarak tek bir alanda girişimcilere ulaştırılmasıdır (Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Geliştirme Ajansı, 2019).

1 Ocak 2019'dan itibaren KOBİ'lerin büyümesini teşvik etmek amacıyla, KOBİ Küme Şirketleri tarafından üretim ve işleme amacıyla ithal edilen makine, teknolojik ekipman ve cihazlar, KOBİ olarak tescil edildiği tarihten itibaren 7 yıl süreyle KDV'den muaftır. Ayrıca KOBİ Küme Katılımcısı'nın CAPEX'e yöneltilen KOBİ Küme Şirketi ile yaptığı sözleşme kapsamında mal / iş / hizmet tedarikinden elde ettiği gelirler 7 yıl süreyle gelir (kar) vergisinden muaftır. Mikro işletmelerin ürettiği kârın %75'i de kar vergisinden muaftır (Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Bakanlığı, 2019).

Dünya Bankası anketi, Azerbaycan'da KOBİ'lerin %51'inin finansmana erişimi bir sorun olarak gördüğünü doğrulamaktadır. Ankete katılan firmaların 2 / 3'ünün banka hesabı olmasına rağmen, KOBİ'lerin yalnızca %14'ünün bir bankada kredisi veya kredisi vardır. Yüksek maliyetler ve teminat gereksinimleri, kısa kredi vadeleri, yüksek kredi riskleri ve karmaşık kredi başvuru prosedürleri, KOBİ'lerin borçlanmasını engellemektedir. KOBİ'lerin finansmana erişiminin önündeki bir diğer önemli kısıt, kredi verirken ticari bankaların taşınmaz mülkleri tercih etmeleridir. KOBİ'lerin toplam varlıkları, arazi ve taşınmaz mülklerden (%22), alacaklardan (%34) ve menkullerden (%44) oluşmaktadır. Ticari bankalar tarafından kredi verilirken kabul edilen teminat arsa ve gayrimenkul (%73) ile taşınır mülklerden (%27) oluşmaktadır. Bu, KOBİ'lerin finansmana erişiminin önündeki ana engellerden biri olduğu varsayılmaktadır.

İşletmelerin finansmana erişimini iyileştirmek için Ulusal Girişimcilik Destek Fonu kaldırılmış ve yerine 31 Temmuz 2018 tarihinde Ekonomi Bakanlığı bünyesinde Girişimcilik Geliştirme Fonu (EDF) kamu kurumu kurulmuştur. EDF, girişimciliğin gelişimini iyileştirmek, petrol dışı sektörde yenilikçi teknolojilere dayalı yeni üretim ve işleme girişimlerini teşvik etmek, ihracat faaliyetlerinin finansmanını teşvik etmek ve özel sektörde çalışan iş birimlerinin mali kaynaklarına erişimi genişletmektir.

Girişimciliği Geliştirme Fonu tarafından verilen imtiyazlı kredilerin yıllık faiz oranı, bunların daha etkin kullanılmasını sağlamak için %6'dan %5'e düşürüldü (Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Bakanlığı, 2020).

8. SONUÇ

Piyasa ekonomisinin itici gücünün girişimci olduğu belirtilmiştir. Ekonomik açıdan bakıldığında, kendi kârını düşünen kişi girişimcidir. Bununla birlikte, tüm bunlara rağmen, bir girişimci sadece kendi gelirini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda topluma sosyal ve ekonomik açıdan önemli hizmetler de sağlar. Böylelikle girişimci, ulusal ekonomiyi şekillendirmek için alınan tedbirler sistemi olarak üretim alanları yaratır ve istihdamdaki önemini gösterir, mevcut vergileri ödeyebilmek için belirli bir ölçüye kadar doğrudan toplumda vergiye tabi olarak hizmetler dahil mevcut ürünler için toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur.

Ülkede girişimciliğin gelişmesi için öncelikle makroekonomik istikrarın sağlanması ve girişimciliğe elverişli koşulların yaratılması gerektiğini dünya tecrübesinden biliyoruz. Dolayısıyla, elverişli bir ortamın yaratılması, devlet düzeyinden herkese, girişimcilik alanındaki her soruna bağlıdır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde siyasi, sosyal ve ekonomik alanda ilk düşüşün girişimcilik faaliyetinin oluşumunu olumsuz etkilemesine rağmen, ilerleyen dönemlerde bu alanlarda istikrarın sağlanmasının girişimciliğin gelişmesine ve çevrenin daha da iyileştirilmesine önemli katkılar sağladığı söylenebilir.

Çalışmanın sonunda, sonuçlar aşağıdakileri içeren belirli alanlarda kaydedildi:

- Bir piyasa ekonomisinde sosyal ve ekonomik alanlarda verimliliği sağlamak için girişimcilik faaliyetinin geliştirilmesi;
- Azerbaycan'da girişimciliğin önemi yansıtılır, sosyal alanın oluşumunda ve dünya ekonomisine entegrasyonundaki önemi not edilir;
- Ülkenin ekonomik potansiyeli ve işgücü kaynaklarının yeterliliği, sanayi ve yapı açısından girişimcilik faaliyetinin gelişmesindeki rolü gösterilir;
- Ülkemizde girişimciliğin, ülkenin gayri safi yurtiçi hasılasında işsizlik sorunlarının çözümünde, toplumun maddi refahının daha da iyileştirilmesindeki önemli rolü olduğu gibi;
- Girişimcilik faaliyetinin ölçeğine ilişkin göstergeler, ilgili alanlardaki etkinliği ve mikro ve makro düzeylerde sağlanan etkin kriterler doğrulanır;
- Ulusal düzeyde girişimcilik alanında yenilikçi faaliyetlerin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi süreçleri gösterilir;
- Geliri artırmak için iyileştirme alanları olarak yeni işler yaratmak için etkili bir iş ortamı yaratmak;
- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sosyal ve ekonomik alanda etkin oluşumu, her şeyden önce doğrudan tüketici pazarının oluşumu ve dengeli biçimi ile bağlantılıdır;
- Nüfusun sosyal korumasını güçlendirmek için alınan tedbirler sistemi olarak küçük ve orta ölçekli işletmelerin istihdam sorunlarını ortadan kaldırmasını sağlama süreci.

Girişimciliğin geliştirilmesinde dünya deneyimlerinden yararlanılarak bu alanda iyileştirme mekanizmaları uygulamak önemlidir. Çünkü piyasa ekonomisinde girişimcilik faaliyetinin gelişimi tarihsel bir süreç olarak şekillenmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde bağımsızlık kazandıktan sonra girişimciliğin geliştirilmesi için atılan adımlar, devlet politikası ve bu alanda kalkınmanın sağlanması gibi öncelikli görevler hedef olarak belirlenmiştir. Böylece, sonuç olarak bu görevlerin uygulanması, girişimcilik faaliyetinin geliştirilmesinde yeni bir aşamaya girmiştir.

Araştırma sonucunda, aşağıdakileri içeren bir dizi önemli teklif ortaya çıkmaktadır:

- Piyasa ekonomisinde, Azerbaycan'da tüm girişimcilik alanlarının gelişmesi sağlanmalıdır. Bu araştırmadan yola çıkarak ülkemizde özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde girişimcilik oluşumunun daha umut verici ve uygun görüldüğünü tespit ettim. Küçük ve orta ölçekli işletmeler daha az sermaye ve emek yoğun olduklarından, piyasa koşullarına daha hızlı uyum sağlarlar. Bu tür işletmeler iflas etse bile, küçük işletmelerin yeniden kurulması bu kadar ciddi bir sorun teşkil etmiyor.
- Sosyal ve ekonomik alanların etkin işleyişi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin faaliyetlerinden etkilenir. Bu nedenle bu alandaki normatif ve yasal kanunların benimsenmesi, ülkemizde girişimciliği

geliştirme eğiliminin yanı sıra gelişimini önemli ölçüde hızlandırarak uygulanmasını sağlamak, iyileştirme alanları olarak devlet mekanizmalarının uygulanması, bu alanda gerekli şartların uygulanması önemli hususlardan biridir.

- Azerbaycan Cumhuriyeti'nde girişimciliğin gelişme yönü olarak, öncelikle küçük ve orta ölçekli işletme faaliyeti yönünde tedbirler uygulamak, bu alanların oluşumunu devlet programları bazında ilgili tedbirleri alarak yönlendirmek gerekmektedir.
- Genel olarak, ülkede girişimcilik faaliyetinin etkin çalışmasını sağlamak için hem yasal çerçeve hem de normatif yasal düzenlemelerin bu yönde benimsenmesi gerekmektedir.
- Ticari işletmelerin faaliyetlerini sağlamak için elverişli bir rekabet ortamı yaratma süreci sağlanmalıdır.
- Ülkedeki iş geliştirme yönü olarak vergi kanununa uygun bir dizi tavizin uygulanması uygundur.

Araştırma sonucunda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesinin, ülkedeki hem istihdam hem de rekabet ortamının gelişmesi üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bu faaliyet, sonuçlarını ülke ekonomisini ve nüfusun refahını iyileştirmede gösteriyor. Aynı zamanda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesi, ülke ekonomisindeki olası durgunluk ve krizlerin sonuçlarını hafifletmeye ve krizden çıkmayı hızlandırmaya olanak sağlayacaktır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesi, ülke ekonomisinde yeniliği hızlandırmak, yeni teknik ve teknolojileri, buluşları, başlangıç projelerini, yeni üretim yöntemlerini çekmek ve uygulamak için koşullar yarattı. Böylece, küçük ve orta ölçekli işletmeler, pazarın hızla değişen taleplerine hızlı ve hızlı bir şekilde cevap verebilmiştir.

Buna ek olarak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesi, bölgelerdeki ekonomik faaliyetin gelişmesi, bölgelerdeki istihdam artışı, ekonomik altyapı, kırsal alanlarda bireysel ürünler için pazarların genişlemesi, yeniden üretimin genişlemesi, sosyal ve kültürel altyapının geliştirilmesi üzerinde doğrudan ve dolaylı bir etkiye sahip olmuştur. Devletimiz, ülkemizin de üyesi olduğu küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini destekleyen uluslararası kurum ve kuruluşların azami desteğini almaya çalışmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ahmadov, M.A. (2009). *Küreselleşme ve ulusal ekonominin oluşumu*. Bakü: Chashyoğlu.
- Alasgarov, A.K. (2015). *Azerbaycan'ın dış ekonomik ilişkileri: sorunlar ve perspektifler*. Bakü: "Avrupa" yayınevi.
- Aliev, G.A. (2002). *On the development of small and medium business in Azerbaijan*, Bakü: Maarif yayın evi.
- Alirzayev, A.G. (2000). *Entrepreneurship in Azerbaijan: ways to solve development problems*. Bakü: Science.
- Hüseynli, İ.Q. (2003). Statistical assessment of investment opportunities of the enterprise in the conditions of market economy. *Journal of Economic sciences: theory and practice*, 3,125-152.
- Lopez-Gonzalez, J. (2017), ASEAN küçük ve orta ölçekli işletmelerin küresel değer zincirlerine katılımının haritasını çıkarmak. OECD Ticaret Politikası Belgeleri, No. 203, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/2dc1751e-en>.
- Manafov, Q.N. (1997). *Theoretical and practical issues of entrepreneurship*. Monograph. Bakü: Zaman.
- Muradov, Ş.M. (1996). *Employment and unemployment in the transition to a market economy problems. Building the Azerbaijani economy in accordance with market relations and Socio-economic and legal problems of regulation*. Bakü: Science.
- Samadzade, Z.A. (2009). *Ulusal ekonominin gelişme eğilimleri ve perspektifleri*. Bakü: Ekonomi yayın evi.
- Uğurlu, E. (2009). Real Exchange Rate and Economic Growth: Turkey. *Manas Journal of Social Sciences*, 22, 191-212.

URL 1: <http://lib.bbu.edu.az/files/book/1035.pdf>, 08.12.2020

URL 2: <https://mida.gov.az/documents>, 09.12.2020

URL 3: <https://www.stat.gov.az/source/entrepreneurship/>, 09.12.2020

URL 4: www.stat.gov.az› finance, 29.12.2020

URL 5: Azərbaycan Cumhuriyeti Vergi Bakanlığı (2019). <https://www.taxes.gov.az/az>. Erişim tarihi: 15.02.2020

URL6: Ekonomik Reform Analiz ve İletişim Merkez, (2020) https://www.iqtisadiislahat.org/trainings/iqtisadi_islahatlarin_tehlili_ve_kommunikasiya_merkezinde_gelir_xerc_analizi_movzusunda_telimler-356. Erişim tarihi: 15.02.2020

URL 7: Kiçik və Orta Biznes İnkişaf Agentliyi (2019). <https://smb.gov.az/az>. Erişim tarihi: 15.02.2020